

АНОТАЦІЯ

Косинець І.І. Репертуарні та стилістичні тенденції гітарної гри у сучасній виконавській творчості. – Наукове обґрунтування творчого мистецького проекту.

Наукове обґрунтування творчого мистецького проекту на здобуття освітньо-творчого ступеня доктора мистецтва за спеціальністю 025 Музичне мистецтво. – Одеська національна музична академія імені А. В. Нежданової, Міністерство культури та інформаційної політики України, Одеса, 2022.

Роботу присвячено дослідженню особливостей репертуарних стратегій гітарної творчості як важливих комунікаційних та стилістичних факторів сучасного виконавства, що й складає актуальний зріз наукового дослідження. Адже репертуар є основою виконавської діяльності у презентації індивідуального виконавського стилю та виконавського стилю епохи, виду інструменталізму, національних особливостей тощо. Тому метою дослідження стало виявлення принципів, шляхів й стилістичної динаміки створення і функціонування гітарного репертуару як невід'ємного компонента сучасної гітарної творчості, а її основними завданнями: виявити роль та функції репертуару в ігровій комунікативній системі музики; розкрити роль репертуару для класичної гітари у історико-стильовому контексті та у процесі розвитку гітарної виконавської творчості; визначити специфіку репертуарних тенденцій гітарної творчості у зв'язку з інструментально-органологічними, музично-стилістичними та культурно-соціологічними параметрами гітарного звучання; виявити місце і роль музики Й.С. Баха для гітарної репертуарної політики; здійснити аналіз «великих хвиль» гітарної творчості ХІХ і ХХ століть в аспекті формування «гітарної класики» та оновлення репертуару.

Об'єктом дослідження є сучасна виконавська і композиторська гітарна творчість, предметом – еволюція, тенденції, а також історико-стильові, виконавсько-композиторські, інструментально-органологічні фактори функціонування репертуару для класичної гітари. Наукова новизна отриманих результатів полягає у застосуванні нового підходу до вивчення

гітарного репертуару, який розглядається та осмислюється з позицій історії та філософії сучасних музикознавства і теорії виконавської творчості. Вперше визначається специфіка репертуарних стратегій гітарної творчості у зв'язку з інструментально-органологічними, музично-стилістичними та культурно-соціологічними параметрами, а також визначаються функції і роль відеоряду у концертному виступі сучасного гітариста – на основі власного концертного досвіду; надається дефініція поняття «гітарна класика» в репертуарній політиці.

У Розділі 1 роботи «Репертуар у творчій діяльності виконавця-гітариста» пропонується аналіз функцій репертуару в ігровій комунікативній системі музики; визначається роль гітари в контексті сучасної академічної виконавської культури; досліджується використання відеоряду у концертному виступі сучасного гітариста як фактору розширення комунікативних властивостей. Розділ 2 «Репертуарно-інтерпретативні стратегії як фактор розвитку сучасного гітарного мистецтва» присвячений обґрунтуванню значення музики Й.С. Баха у перекладенні для класичної у проблематиці діалогу століть; аналізу виникнення «великих хвиль» гітарної творчості та їх значення для розвитку гітарного репертуару; розгляду феномену гітарного «буму» ХХ століття у розмаїтті нової гітарної класики.

В роботі стверджується, що питання репертуару у всі часи виступало ключовим для успішної музично-виконавської практики, саме виконувана музика дозволяла виконавцеві виявити свою професійну майстерність і артистичний таланти, стати улюбленцем публіки, впливаючи на її художні смаки, залучати прихильників конкретного виду інструменталізму на концертних майданчиках та в навчальних класах, або (у випадку невдалого вибору творів для виконання) – починати спочатку завойовувати серця слухачів та професіоналів. Саме на виконавцеві лежить відповідальність щодо виховання публіки через взірці музичного мистецтва, адже композитор (якщо він одночасно не є виконавцем) не має безпосереднього комунікативного контакту зі слухачем (ми тут не враховуємо

прослуховування у записах, адже і останні не відбудуться поза інтерпретативно-виконавської участі), причому кожен композитор прагне «отримати» найкращого виконавця, від якого залежить успіх твору. Художнє обличчя кожного виконавця та кожної інструментальної, національної або епохальної культури розкривається, перш за все, через репертуар, передусім – написаний спеціально для даного інструменту, але й художньо-перекладний.

При цьому репертуар одночасно представляє собою «живу», гнучко-рухому організацію, адже знаходиться «в руках» безпосереднього і необхідного учасника музично-комунікативного акту – виконавця – який завжди має можливість варіювати навіть продумані сталі концертні програми. У цілому ж онтологічний статус художньої комунікації як складної нелінійної, багаторівневої «відкритої» системи (композитор-виконавець-слухач) утворює особливий полісемантичний художній простір, що володіє стилістичним та жанровим різноманіттям; індивідуалізованими та узагальненими інтенціями. Фактично це і є царица репертуару, на основі якого (а також індивідуальної артистично-інтерпретативної манери) виконавець вибудовує комунікаційну модель на основі образного мислечуття за допомогою інструментальних засобів виразовості (конкретного інструмента). У ХХІ столітті, за умов зсуву музичної парадигми убіквідтворення нової реальності в міждисциплінарному аспекті, все більшу роль набувають сучасні інформаційні та медіатехнології, зокрема, актуалізується такий синергійний вид організації сценічного часопростору, як відеоряд, супроводжуючий гру на інструменті, що сприяє посиленню естетичного та емоційного впливу музичного твору на основі природної синергетики сприйняття завдяки організованій взаємодії багатьох каналів різних типів

Виконавський репертуар (перелік виконуваних творів) не є стихійним явищем, а є результатом свідомої дії певних загальних принципів та специфічних скерувань на шляху вирішення різних завдань та цілей. Так

виникає явище репертуарної політики (конкретних принципів вибору творів) або, навіть, репертуарних стратегій, які визначають генеральні вектори творчої діяльності музиканта (наприклад, перевага певних стилів або авторів чи навпаки, стильова «всеядність», підпорядкування певному набору принципів тощо). Гітара тут відрізняється власною специфікою, пов'язаною з історико-культурним і соціальним контекстами розвитку даного виду інструменталізму, органологічними властивостями інструментарію та виконавськими стилістичними традиціями гри. У хвилеподібному русі еволюції гітарного виконавства та репертуару протягом кількох останніх століть спостерігаються стійкі репертуарно-стилістичні тенденції до «договорення» попередньої традиції (класицизму та романтизму під час їх повсюдного «відходу») та загальної схильності до особливо стійкого збереження романтичних (неоромантичних) засад в образній палітрі та мовній інструментальній системі.

Така ситуація обумовлена, з одного боку, загальною схильністю людства до естетики Краси романтизованого світовідчуття (як загальноприйнятої, так і «всупереч», задля дотичності до Краси на фоні не-Краси); з іншого боку – тривалими традиціями романтично-чуттєвої (завжди зрозумілої) манери гітарної гри, що гарантувало небайдужість аудиторії (особливо у тих демократично-камерних шарах, куди гітара «ховалася» під час чергового спаду активності); до романтичної парадигми світосприйняття й звучання гітари «провокували» її органологічні (темброво-фактурні, артикуляційно-динамічні, природно камерні) властивості. При цьому гітара залишається відкритою до образних та мовних новацій (в силу тембрально-звукової «свіжості» та одночасно «старовинності» фактурних особливостей, конструктивної мобільності, презентабельно-театралізованої демонстративності звуковидобування ритміки, багатоголосся, сонорно-інструментальних прийомів).

Вказані специфічні схильності і традиції гри накладають відбиток на вибудування репертуарних стратегій. В результаті аналізу репертуару

провідних виконавців на класичній гітарі (а також власного концертно-конкурсного і педагогічного досвіду) був виділений певний алгоритм повторюваності (що є найважливішим фактором існування репертуару). Це дозволило сформулювати поняття «гітарної класики», під яким розуміється певний шар повторюваного актуального репертуару оригінальної музики й перекладень, які апробовані в численних концертних, конкурсних та навчальних програмах і повноцінно відтворюють художньо-технічні можливості інструмента, а також інтерпретативні артистичні та віртуозні (у широкому сенсі) характеристики сучасного виконавця-гітариста.

Безперечною гітарною класикою можна вважати: твори великих гітаристів, що ініціювали та впровадили своєю виконавсько-композиторською творчістю періоди зльоту гітарного мистецтва і «зсередили» знали, відчували й втілювали найкращі гітарні прийоми гри (Л. Леньяні, М. Джуліані, Х. Кардосо, Ф. Сор, Д. Агуадо, Ф. Каруллі, Ф. Таррега, М. Льобет, А. Сеговія, Х. Морель, А. Барріос, Е. Пухоль, А. Хосе, К. Доменіконі, Т. Такеміцу, Р. Дієнс, Л. Брауер, Ш. Рак, У. Дойчинович та ін.); музику композиторів-професіоналів, спеціально написану для гітари у щільній творчій співдружності з вказаними вище виконавцями (М. Кастельнуово-Тедеско, Ф. Морено-Торроба, Х. Турина, І. Альбеніс, М. де Фалья, Е. Гранадос, Е. Вілла-Лобос, М. Понсе, Ж. Ібер, Б. Бріттен, Х. Родріго, О. Тансман, А. П'яццола та інші); твори перекладного репертуару з «золотого фонду» музичної класики, передусім – Й.С. Баха, також Г. Генделя, Д. Скарлатті, А. Вівальді, Д. Доуленда, С. Вайса, П. Солера, Р. Де Візе та ін. Музика, написана із залученням експериментальних та поширених вже композиторських технік від останньої третини ХХ століття для гітари соло або ансамблів за її участю (Г. Парч, В. Хеллерм, М. Охана, Л. Беріо, К. Пендерецький, А. Шнітке, С. Райх, М. Кагель, Х. Вольф, Дж. Крам та баг. ін.), що існує вже у великій кількості, виконується провідними гітаристами не так часто, в основному, «за випадком» (прем'єри, тематичні концерти або фестивалі, ювілеї тощо).

У складі такої «гітарної класики» можна констатувати врівноваження музики старих майстрів і сучасних композиторів (за винятком окремих виконавських уподобань у той чи інший бік). Констатується певне переважання оригінальних творів (при стабільній увазі до перекладень) з акцентуацією національних композиторських шкіл (що характерне у цілому для гітарної творчості ХХ-ХХІ століть). Все сміливіше простягаються репертуарні амбіції академічних гітаристів у бік неакадемічної музики.

Сучасний стан гітарної творчості свідчить про остаточне завершення статусу ізольованості, стверджуючи сприйнятливість підсистеми гітарного мистецтва в системі академічного музично-інструментального цілого при збереженні власної гітарної специфіки. Балансування гітари між суттєвим рівнем сили традиції та новаторських течій дозволяє цьому виду інструменталізму яскраво самовиявлятися, що у сучасній естетичній парадигмі є надзвичайно цінним.

Ключові слова: академічне гітарне мистецтво, виконавська комунікація, виконавський репертуар, репертуарні стратегії, стилістичні тенденції гітарного виконавства, «гітарна класика», відеоряд у сучасній концертній практиці.

ANNOTATION

Kosynets I.I. Repertoire and stylistic tendencies of guitar playing in contemporary performing arts. – Scientific justification of a creative art project.

Scientific substantiation of a creative art project for obtaining an educational and creative degree of Doctor of Arts in the specialty 025 Musical Art. - Odesa National Academy of Music named after A. V. Nezhdanova, Ministry of Culture and Information Policy of Ukraine, Odesa, 2022.

The work is dedicated to the study of the features of repertoire strategies of guitar creativity as important communication and stylistic factors of modern performance, which is a relevant section of scientific research. After all, the repertoire is the basis of performing activity in the presentation of an individual performing style and the performing style of an era, a type of instrumentalism,

national characteristics, etc. Therefore, the purpose of the research was to identify the principles, ways and stylistic dynamics of the creation and functioning of the guitar repertoire as an integral component of modern guitar creativity, and its main tasks: to identify the role and functions of the repertoire in the game communicative system of music; to reveal the role of the repertoire for the classical guitar in the historical and stylistic context and in the process of the development of guitar performing creativity; to determine the specifics of the repertoire trends of guitar creativity in connection with instrumental-organological, musical-stylistic and cultural-sociological parameters of guitar sound; to discover the place and role of music J.S. Bach for guitar repertoire policy; to carry out an analysis of the "big waves" of guitar creativity of the 19th and 20th centuries in terms of the formation of "guitar classics" and updating the repertoire.

The object of research is modern performing and composing guitar creativity, the subject is evolution, trends, as well as historical-stylistic, performing-composing, instrumental and organological factors of the functioning of the classical guitar repertoire. The scientific novelty of the obtained results lies in the application of a new approach to the study of the guitar repertoire, which is considered and understood from the standpoint of the history and philosophy of modern musicology and the theory of performing creativity. For the first time, the specifics of the repertoire strategies of guitar creativity are determined in connection with instrumental-organological, musical-stylistic and cultural-sociological parameters, as well as the functions and role of the video sequence in the concert performance of a modern guitarist are determined - based on one's own concert experience; the definition of the concept of "guitar classics" in the repertoire policy is given.

In Section 1 of the work "Repertoire in the creative activity of a singer-songwriter" an analysis of the functions of the repertoire in the game communicative system of music is proposed; the role of the guitar in the context of modern academic performance culture is determined; the use of a video sequence in a concert performance of a modern guitarist is investigated as a factor in

expanding communicative properties. Chapter 2 "Repertoire-interpretive strategies as a factor in the development of modern guitar art" is devoted to the justification of the meaning of the music of J.S. Bach in translation for the classic in the problematic of the dialogue of the centuries; analysis of the emergence of "big waves" of guitar creativity and their significance for the development of the guitar repertoire; consideration of the phenomenon of the guitar "boom" of the 20th century in the variety of new guitar classics.

The work claims that the question of the repertoire has always been key to successful musical and performance practice, it is the performed music that allows the performer to demonstrate his professional skill and artistic talent, become a favorite of the public, influencing its artistic tastes, and attracting supporters of a specific type of instrumentalism at concert venues and in classrooms, or (in the case of an unsuccessful choice of works for performance) - to start first to win the hearts of listeners and professionals. It is the performer who is responsible for educating the audience through examples of musical art, because the composer (if he is not a performer at the same time) does not have direct communicative contact with the listener (we do not take into account listening to recordings here, because the latter will not take place outside of interpretative and performing participation). , and each composer strives to "get" the best performer, on whom the success of the piece depends. The artistic face of each performer and each instrumental, national or epochal culture is revealed, first of all, through the repertoire, primarily written specifically for this instrument, but also artistically translated.

At the same time, the repertoire is at the same time a "living", flexible and moving organization, because it is "in the hands" of a direct and necessary participant in the musical and communicative act - the performer - who always has the opportunity to vary even well-thought-out fixed concert programs. In general, the ontological status of artistic communication as a complex non-linear, multi-level "open" system (composer-performer-listener) forms a special polysemantic artistic space with stylistic and genre diversity; individualized and generalized intentions. In fact, this is the realm of the repertoire, on the basis of which (as well

as individual artistic and interpretative manner) the performer builds a communication model based on figurative thinking with the help of instrumental means of expression (a specific instrument). In the 21st century, under the conditions of a shift in the musical paradigm of sidelining the new reality in an interdisciplinary aspect, modern information and media technologies are taking on an increasingly important role, in particular, such a synergistic type of stage space-time organization as a video sequence accompanying the playing of an instrument, which contributes to the strengthening of the aesthetic and emotional impact, is being actualized of a musical work based on the natural synergy of perception thanks to the organized interaction of many channels of different types.

The performance repertoire (a list of performed works) is not a spontaneous phenomenon, but is the result of the conscious action of certain general principles and specific directions on the way to solving various tasks and goals. This is how the phenomenon of repertoire policy (specific principles for choosing works) or, even, repertoire strategies, which determine the general vectors of a musician's creative activity (for example, the preference of certain styles or authors or vice versa, stylistic "omnivory", submission to a certain set of principles, etc.) arises. The guitar here has its own specifics, related to the historical, cultural and social contexts of the development of this type of instrumentalism, the organological properties of the instrument and the performance stylistic traditions of the game. In the wave-like movement of the evolution of guitar performance and repertoire during the last few centuries, there are stable repertoire-stylistic tendencies to "negotiate" the previous tradition (classicism and romanticism during their widespread "departure") and a general tendency to particularly persistent preservation of romantic (neo-romantic) principles in the figurative palette and language instrumental system.

Such a situation is caused, on the one hand, by the general tendency of humanity towards the Beauty aesthetics of the romanticized worldview (both generally accepted and "against", for the sake of touching Beauty against the background of non-Beauty); on the other hand, by the long traditions of the

romantic-sensual (always understandable) manner of playing the guitar, which guaranteed the audience's interest (especially in those democratic-chamber layers, where the guitar "hid" during another decline in activity); to the romantic paradigm of world perception and sound, the guitar was "provoked" by its organological (timbral-textural, articulation-dynamic, naturally chamber) properties. At the same time, the guitar remains open to figurative and linguistic innovations (due to timbral-sound "freshness" and at the same time "antiqueness" of textural features, constructive mobility, presentable-theatrical demonstrative sound production of rhythmic, polyphonic, sonorous-instrumental techniques).

The specified specific inclinations and traditions of the game leave an imprint on the construction of repertoire strategies. As a result of the analysis of the repertoire of the leading performers on the classical guitar (as well as their own concert-competition and teaching experience), a certain repeatability algorithm was selected (which is the most important factor in the existence of the repertoire). This made it possible to formulate the concept of "guitar classics", which is understood as a certain layer of repeated current repertoire of original music and translations, which have been tested in numerous concert, competition and educational programs and fully reproduce the artistic and technical capabilities of the instrument, as well as interpretive artistic and virtuosic (in a wide sense) characteristics of a modern guitarist.

Indisputable guitar classics can be considered: the works of great guitarists who initiated and implemented the booming periods of guitar art with their performing and composing work and who "from the inside" knew, felt and embodied the best guitar playing techniques (L. Legnani, M. Giuliani, H. Cardoso, F. Sor, D. Aguado, F. Carulli, F. Tarrega, M. Llobet, A. Segovia, H. Morel, A. Barrios, E. Puhol, A. Jose, C. Domeniconi, T. Takemitsu, R. Diens, L. Brauer, Sh. Rak, U. Doychynovych, etc.); music by professional composers, specially written for the guitar in a close creative partnership with the above performers (M. Castelnuovo-Tedesco, F. Moreno-Torroba, H. Turina, I. Albenis, M. de Falla, E. Granados, E. Villa-Lobos, M. Ponce, J. Iber, B. Britten, H. Rodrigo, O. Tansman,

A. Piazzola and others); works of the translated repertoire from the "golden fund" of musical classics, first of all - Y.S. Bach, as well as G. Handel, D. Scarlatti, A. Vivaldi, D. Dowland, S. Weiss, P. Soler, R. De Wiese, and others. Music written with the involvement of experimental and common compositional techniques from the last third of the 20th century for solo guitar or ensembles with its participation (H. Partch, V. Hellerm, M. Ohana, L. Berio, K. Penderetskyi, A. Shnitke, S. . Reich, M. Kagel, H. Wolf, J. Krum and others), which already exists in large numbers, is performed by leading guitarists not so often, mainly "by chance" (premieres, thematic concerts or festivals, anniversaries, etc.).

In the composition of such "guitar classics" it is possible to ascertain the balance of the music of old masters and modern composers (with the exception of certain performance preferences in one direction or another). There is a certain predominance of original works (with constant attention to translations) with an accentuation of national schools of composers (which is typical for guitar works of the 20th-21st centuries in general). The repertoire ambitions of academic guitarists are increasingly reaching towards non-academic music.

The current state of guitar creativity indicates the final completion of the status of isolation, affirming the receptivity of the subsystem of guitar art in the system of the academic musical-instrumental whole while preserving its own guitar specificity. Balancing the guitar between a substantial level of the power of tradition and innovative currents allows this kind of instrumentalism to manifest itself vividly, which is extremely valuable in the modern aesthetic paradigm.

Keywords: academic guitar art, performing communication, performing repertoire, repertoire strategies, stylistic tendencies of guitar performance, "guitar classics", video series in modern concert practice.